

Referat fra møte i Emnedatakomitéen, 28.04.17

Til stede: Elise Conradi (leder), Marit Kristine Ådland, Elisabeth Gran, Mari Lundevall, Kjersti Feiring Myrtrøen, Liv Berg, Asbjørn Risan, Ingebjørg Rype

Dagsorden:

01.17 Godkjenning av innkalling og dagsorden

Innkalling og dagsorden ble godkjent, med følgende merknad: Det bør lenkes til møterefateratet fra sakslisten.

02.17 Godkjenning av forrige møterefaterat

Referatet ble godkjent.

03.17 Nyheter: Nytt navn, ny leder, endringer i sekretærfunksjonen og mandatet, nytt medlem

Nasjonalbiblioteket har endret navnet på komitéen fra *Norsk komité for klassifikasjon og indeksering (NKKI)* til *Norsk komité for emnedata* (også kalt *Emnedatakomitéen* og forkortet til *EDK*). Navneendringen skal reflektere at komitéen kan bli bedt om å gi NB råd om alle aspekter ved bibliografiske emnedata, ikke bare innenfor områdene klassifikasjon og indeksering. Elise Conradi tar over som leder etter Ingebjørg Rype. Lederen tar også over sekretærfunksjonen i en prøveperiode. Mandatet ble i veldig liten grad endret: frasen "klassifikasjon og indeksering" er konsekvent blitt erstattet med "emnebeskrivelse og emnegjenfinning". Liv Berg fra Bokbasen er nytt medlem og ble ønsket velkommen inn i komitéen.

04.17 Overgangen fra et emnesystem til et annet (se vedlegg A)

- Erfaringer
- Kartlegging av emnesøk og –gjenfinning i ulike biblioteksystemer
- Deweys rolle som sentralt emnesystem

Komitéen delte erfaringer og diskuterte både praktiske og teoretiske problemstillinger knyttet til emnegjenfinning. Kjernen i problemet er at vi ikke har et felles system for emneord. Vi mangler imidlertid erfaringer som sier noe om konsekvensen av overgangen fra et system til et annet, samt informasjon om hvordan systemleverandører tilbyr emnesøk for sluttbrukere og for bibliotekarer. For å få en bedre oversikt over situasjonen, anbefaler komitéen følgende:

- 1) NB bør føye til spørsmål om emnebruk i spørreundersøkelsen som skal sendes ut til folkebibliotek vedrørende overgangen av metadata-leverandør: Hva var emneordspraksis før og hva er praksisen nå?

- 2) Komitéen bør utforme en enkel spørreundersøkelse til systemleverandører for å kartlegge hva slags søkesystemer de tilbyr sine kunder. Hva slags brukersøk tilbys? Hva slags bibliotekarsøk tilbys? Bliir emnedata fra katalogposter endret i de ulike søkesystemene? Finnes det logg for de ulike søkesystemene? Hvilke fremtidsplaner har de vedrørende emnegjenfinning?
- 3) NB og komitéen bør oppfordre til mer forskning om emnegjenfinning ved HiOA

Komitéen diskuterte potensielle fordeler og ulemper ved å betrakte Dewey som sentralt emnesystem. Marit Kristine påpekte at den største ulempen er den manglende spesifisiteten i Dewey i enkelte områder som lokalhistorie og geografiske steder. Dette kan påvirke gjenfinning basert på registertermer og tilmappede emner på en negativ måte ved å produsere upresise trefflister med mye støy. Komitéen anbefaler at NB fortsetter arbeidet med å sammenligne Dewey-numre og registertermer med tilordnede emneord for kulturfondbøker i sakprosa 2016 for å få en bedre oversikt over andre problemområder. Liv tok opp spørsmålet om hvorvidt Dewey egner seg til emnebeskrivelse av skjønnlitteratur. Nasjonalbibliotekets nåværende praksis om å kun bruke 800-numre til skjønnlitteratur utelukker at Dewey kan brukes til å beskrive emner innen skjønnlitterære verk. Det finnes imidlertid alternativer til denne praksisen. Biblioteksentralen for eksempel føyer til Dewey-numre i alle emnestrenger som finnes på posten. Det er da mulig å søke i Dewey-nummer også på skjønnlitteratur -- noe som gir en søkeinngang til bokas handling også via Dewey-nummeret. Vi ble enige om å lage en egen sak om Dewey og skjønnlitteratur (og barnelitteratur) på neste EDK-møte for å diskutere dette videre.

08.17 Informasjonsaker

a. Klassifikasjonssamarbeid i BIBSYS-konsortiet (se

<http://katalogisering.bibsys.no/>)

b. EDUG 2017 (se

<http://edug.pansoft.de/tiki-index.php?page=Annual%20meetings>)

Ingebjørg informerte om arbeidet BIBSYS-bibliografisk gruppe har gjort for å sikre at klassifikasjonsarbeid blir gjenbrukt på så effektiv måte som mulig innen konsortiet. De har tatt utgangspunkt i anbefalingene fra NKKI. Et praktisk eksempel på samarbeid og gjenbruk, er arbeidet UBO nå gjør for å få til dette. På BIBSYS-konferansen snakket Anette Munthe og Ingebjørg Rype om anbefalingene fra NKKI og prinsippene for samarbeid i BIBSYS-konsortiet, mens Unni Knutsen snakket om erfaringene fra UBO.

Elise informerte om neste EDUG-møte i Paris, 27-28 juni.

05.17 Kontakt med andre relevante utenlandske organer

Elise sitter i styrene til IFLA seksjon for Subject Analysis and Access og EDUG. Komitéen skal ellers holde øynene åpne for andre relevante utenlandske organer. Det ble stilt spørsmål om

hvorfor det ikke finnes en egen divisjon for nordiske land i ISKO. Elise skal undersøke dette nærmere med svenske kollegaer.

06.17 Formidling av aktuelle konferanser, aktiviteter

Konferanser og lignende innen fagfeltet Emnebeskrivelse og emnegjenfinning kan meldes inn til Elise, slik at de kan bli lagt inn i kalenderen i Bibliotekutvikling.no. På sikt kan komitéen se nærmere på ressursiden som lå tilgjengelig på NKKIs gamle nettsider. Denne siden inneholder en del døde lenker og må ryddes opp i før den blir publisert på nytt.

~~**07.17 Deweynummer for norsk ungdomsskole (se vedlegg B, kommer senere)**~~
[UTSETTES]

09.17 Eventuelt

Ingenting på eventuelt.

Vedlegg A

Overgangen fra et emnesystem til et annet

I henhold til Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 skal Nasjonalbiblioteket sørge for at samtlige folke- og skolebibliotek får gratis tilgang til bibliografiske metadata. I 2016 inngikk NB kontrakt med Bokbasen AS om å levere metadata til dette formålet, og siden begynnelsen av 2017 har disse metadataene vært tilgjengelige for alle.

I Norge har vi ikke aldri hatt et sentralt system for åpne norske emneord. Nye leverandører av bibliografiske metadata vil derfor innebære at bibliotek får emneord fra ulike systemer over tid.

Nasjonalbiblioteket ønsker råd fra Emnedatakomitéen om hvordan man best kan håndtere slike overganger og legge til rette for god emnegjenfinning i norske bibliotekskataloger. Ett utgangspunkt for en diskusjonen kan være en kartlegging av hvordan emnedata blir utnyttet i landets ulike biblioteksystemer og kataloger. Hvordan brukes emnedata i søkesystemer av sluttbrukere? Hvordan brukes det av referansebibliotekarer? Er det stor forskjell i håndteringen av prekoordinerte emnestrenger kontra postkoordinerte termer? Hvor mye arbeid gjøres i enkelte bibliotek for å vedlikeholde emnelister?

Et annet utgangspunkt kan være å se på hvordan norsk WebDewey kan utnyttes bedre som et «fast» og sentralt emnesystem. Hvordan kan vi forbedre WebDewey Search og hvordan oppmuntre til integrering av Dewey-søk i biblioteksystemer og kataloger? Kan Dewey-registertermer brukes i indekseringsarbeidet og emnesøk? Hvordan kan man dra bedre nytte av Dewey-mappinger?

Emnedatakomiteen inviteres til å 1) diskutere om en slik undersøkelse kan være hensiktsmessig og hvordan den i så fall bør gjennomføres, 2) en innledende diskusjon om hvordan komiteen kan arbeide fram en anbefaling om videre utnyttelse av WebDewey, og 3) hvordan dette til sammen kan gi grunnlag for et samordnet råd til Nasjonalbiblioteket.

Det anbefales for øvrig å lese «Konkurransen om metadata» og «-Det skal vi få till!» i Bok og Bibliotek Nr. 1/2017, sider 50-51:

Konkurransen om metadata

Det er ikkje kvardagskost med søksmål i bibliotekverda, men i fjor skjedde det. Då gjekk Bokbasen til retten for å stoppe ein kontrakt mellom Nasjonalbiblioteket og Biblioteksentralen. Striden handla om metadata til skule- og folkebiblioteka. Saka enda opp med at Nasjonalbiblioteket inngjekk avtale om kjøp av metadata med Bokbasen.

AVDØ LETNES
REDAKTØR

Sidan metadata er ei berande bjelke i biblioteka si kunnskapsorganisering, er det viktig at kvaliteten på dei held høgare kvalitet og at dei er tilpassa biblioteka og brukarane sine behov. I mange år er det Biblioteksentralen som har vore den største leverandøren av metadata, såkalla BIBBI-data. No er det Bokbasen som har teke over.

Det har forebels vore forholdsvís line debatt om at Biblioteksentralen var vraka til førdel for Bokbasen. Men på Biblioteknorge (25.10.2016) skriv Marit Kristine Ådland, høgskolelektor på bibliotekarutdanninga på HIOA: «Eg vert meir og meir nysgjerrig på korleis biblioteka det gjeld stiller seg til dette? (...) Eit mogleg utfall er kaos i katalogane.»

– *Kva meiner du med dette, kaos er et sterkt uttrykk?*

– Det moglege kaoset i katalogane er knytt til at metadatakjøpet legg opp til ein mindre einarta praksis i katalogane, serleg når det gjeld emneord. Nasjonalbiblioteket sin opplegg inneber to endringar som gjer det potensielt vanskeleg å følge prinsippet om at dokument med same emne skal ha same emneord. For det første vil bibliotek som skiftar til Bokbasen sine emneord få eit skifte frå eit emnevokabular til Bokbasen sin tesaurus. For det andre vil flekke nlt nytt biblioteka kjøper bli dekkja av postar der denne tesaurusen vort brukt. Dermed må desse postane koma frå ein annan stad, med eit anna emnevokabular. Med Nasjonalbiblioteket sitt metadatainnkjøp har biblioteka velt mellom å akseptera einarta praksis i katalogen, eller å ta jobben med å endra eller laga ein del postar sjølv, seier Ådland til Bok og Bibliotek.

– Problemet med einarta beskriving vil kunna oppstå uavhengig av kvaliteten på dei enkelte vokabulara og postane. Gode data frå gode leverandørar kan faktisk gje dårlegare katalogar i biblioteka, dersom dei fører til einarta data lokalt. Låg konsistens i postane gjev dårlegare treffliste. Dermed vert den lokale bibliotekskatalogen eit dårlegare verktøy i litteraturformidlinga. Alt dette burde ha vore utgreia betre i forkant av anbudsprosessen. Det er i grunnen den største innvendinga mi her: Mangel på utgreiting om kva konsekvensar dette får i katalogane og i neste omgang i formidlinga.

– Eg er eigentleg forandra over at Nasjonalbiblioteket tilsynelatande overer dette problemet. Både arbeidet med Humord og lanseringa av Dewey viser at dei i andre saker har ei anna haldning til endringar i vokabular, og større vilje til å utgreie for noko vert sett i gang. Arbeidet med Bibliotekook må også ha vist at einarta praksis er vanskeleg. Så, i denne saka, får biblioteka faktisk ikkje noko råd om kva dei skal gjera for å sikra kvaliteten i eigen katalog, seier Ådland.

Kvalitet og konsistens

I si masteroppgåve frå 2007, «Ut og stjele poster», diskuterer Unni Knutsen, seksjonsleder ved Universitetsbiblioteket i Oslo, i kva grad folkebiblioteka sitt katalogarbeid blir utført effektivt og rasjonelt. Gjennom kvalitative samtakintervju gav 18 ulike bibliotek informasjon om korleis katalogdata blei innlemma i lokal katalog. Dei fleste hadde som strategi å kjøpe data frå Biblioteksentralen, eit mindretall fra Den nordre Bokdatabasen (i dag Bokbasen).

– *Hvorfor valgte du dette temavet for masteroppgåva di, og kva var hovedfunna dine den gangen i 2007?*

– Eg var sett og stort nysgjerrig på korleis katalogarbeidet går fore seg i fol-

kebiblioteka. Eit av spørsmåla eg gjerne ville ha svar på, var kva som er hovudstrategien for innlemming i katalogen: Blir data kjøpt frå ein av dei sentrale tilbydarane, blir data importert frå Nasjonalbiblioteket eller andre bibliotek eller blir dokumenta katalogisert frå grunnen av? Eg fann at dei fleste kjøpte katalogdata, men at det blir gjort ein del tilpassingar. Biblioteka i undersøkinga var svært medvite om at dei ønskte god kvalitet på metadataene og at dataene skal vere konsistente, også over tid. I den grad dei katalogiserte frå grunnen av, skuldast det at sentral leverandør ikkje tilbyr data. Det var ofte musikk, men også lokale publisjonar som blei grannkatalogisert. Generelt sett var informantane mine slaptviske til data som var produsert av andre bibliotek, seier Knutsen og legg til: – Mange uttrykte sterk frustrasjon over nivået på kostnader på katalogdata. Fleire opplevde at dei stod overfor ein de facto monopolmarknad. Somme bibliotek baserte seg på ein strategi med å konsekvent hente BIBBI-data frå andre bibliotek, dette omtalte dei som «strelings», derav tittelen på publikasjonen min.

– Eit anna viktig punkt for meg var å analysere kva slags marknad aktorane var i. Her brakte eg mikroøkonomisk teori. Ein av konklusjonane mine er at katalogdata er ei klassisk fellesgode og ikkje ei salgsvarer. Produksjonskostnadene ved å lage katalogdata er uavhengig av antalet brukarar, og ønsket om rasjonell utnytting utan å ekskludere nokon, tilseier då at ein stiller godset gratis til disposisjon for brukarane. Eg meiner at det at samsamane nå ser på metadata som eit fellesgode, er noko av det viktigaste som har skjedd i biblioteksektoren i nyare tid.

– *Leveringane frå Bokbasen starta 16. januar (denne utgåva av Bok gikk i trykken 30. januar), det er derfor vanskelig her å bringe erfaringar frå dei nye ordningane i innvendingane dine. Kva meiner du ein kan stille til ei forutsett utnytting for produksjon og levering av metadata til folke- og skulebibliotek?*

– Det er viktig at metadataene følger gjeldende standardar og at leveransane skjer raskt og effektivt. For folkebiblioteka er det viktig at postane blir produsert så nær opp til utgjeving som mogleg, seier Knutsen og held fram: – I «Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018» blir det understreka kor viktig det er for fellestjenester som Biblioteksok at folke- og skulebiblioteka får data frå ei kjelde og bruker dataene som dei er. Dette vil gi «gode og like data» blir det sagt. Då meiner eg det er uheldig at gjeldande ordning berre gjeld norskprodusert materiale. Slik ordninga nå synast, vil biblioteka nødvendigvis måtte hente data frå fleire kjelder, sidan ordninga ikkje dekkjer etterspurnaden. Skal visjonen i strategidokumentet kunne bli ein realitet, må ein derfor raskt sørje for at ordninga fungerer slik at det kan skaffast gode katalogdata til nær sagt alle dokument biblioteka har i samlingane sine.

– *Kva tenkjer du om at Nasjonalbiblioteket valde anbud som løysing på saken?*

– Vi veit at dei to institusjonane som konkurrerte om anbudet bruker ulike emneordssystem. Kor konsistente emneorddata får ein dersom ein tenkjer seg at leverandørane kan variere over tid, slik eit anbudsystem jo legg til rette for? Dette punktet synast eg det er verdt å stoppe opp ved. Av omsyn til konsistens i katalogane bør ein stille klare krav til kva slags emneordssystem som skal følgjast. Det å setje katalogdata ut på anbud, er eit tærkt inngrep i ein marknad. Her kan ein tenkje seg at tapte marknadsandlar hos dei som ikkje får anbudet kan føre til ei svekking av kompetanse og at grunnlaget for konkurranse ved anbud dermed kan falle bort over tid.

– Ein forhold eg syns det er grunn til å stille spørsmål ved, er om anbud var den beste løysinga. Kanne ein sikre einaste data frå ein kjelde gjennom andre verktøymiddel? Eg er uroleg over at dei gode metadata-samarbeidet som eksisterte mellom Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket, nå naturleg nok blir borte. Det bør vere eit økt fokus på korleis vi som ein samla sektor kan samarbeide for å utvikle bibliografiske tenester framover. Samarbeid er nøkkelen til suksess - også på dette området. Derfor vil eg gjerne at vi opnar for ein diskusjon om det var andre mulige løysingar som er blitt oversett i iveren etter å gjere dataene til eit fellesgode. Ein varig tenestevtale kunne for eksempel vere eit tiltak som hadde redusert konkurranseelementet, seier Unni Knutsen. ■

– Det skal vi få til!

Kulturdepartementets Bibliotekstrategi fra 2015 er bakgrunnen for at Nasjonalbiblioteket har inngått kontrakt med Bokbasen AS om kjøp av bibliografiske metadata. Bokbasen var eneste leverandør som oppfylte kravene i konkurransegrunnlaget.

I Bibliotekstrategien står det: «Nasjonalbiblioteket skal gi fri tilgang til bibliografiske data i riktig kvalitet for alle bibliotek». Hensikten med tiltaket er todelt:

– bibliografiske data skal bli likere slik at det blir enklere å lage fellestjenester på tvers, for eksempel Biblioteksok.

– bibliotekene skal spare ressurser til kjøp og egenkatalogisering.

Et offentlig innkjøp skal foretas på en måte som sikrer at det offentlige velger leverandører som fører til mest mulig effektiv ressursbruk, samtidig som leverandørerne likebehandles. Å gjennomføre et offentlig innkjøp av gode og konsistente data som skal brukes i et spekter av bibliotekskataloger som dekker alt fra små skulebibliotek til store folkebibliotek, er en krevende øvelse når pålegget om likebehandling ligger som en grunnleggende forutsetning, samtidig som historisk praksis er basert på kjøp av proprietære data levert av en privat aktør.

Biblioteksentralen har lang fartstid med å levere metadata, inkludert emneord, til norske bibliotek. Det er derfor lett å se på Biblioteksentralens emneordliste som en standard for norske folkebibliotek. Dette stemmer ikke. Emneordlista til Biblioteksentralen er en proprietær liste eid av en leverandør. Dermed er det ikke mulig å stille krav om at denne lista skal brukes. Et slikt krav ville utelukke alle andre potensielle aktører, og ville dermed være et lett gjenkjennelig brudd på regelverket for offentlige anskaffelser. Nasjonalbibliotekets vurdering er at et krav om bruk av en privat emneordliste i et offentlig innkjøp verken er lovlig eller ønskelig.

Den konsistensen som etterlyses av noen aktører på feltet vil kunne sikres ved hjelp av et nasjonalt emneordsystem. En utredning og en eventuell utvikling av et nasjonalt system vil imidlertid ta tid, og vi ville ikke kunne levere metadata til folkebibliotekene innen tidshorisonten for bibliotekstrategien. Derfor ble heller ikke dette vurdert som en aktuell mulighet. Et nasjonalt emneordsystem vil kreve store ressurser og vi må være sikre på at det er verdt innsatsen. Det er heller ikke sikkert at de som skal finansiere en et-

nasjonalt emneordliste (stat, fylker og kommuner) er villig til å bruke omfattende ressurser på dette formålet, det gjenstår å se. Dessuten vil et eventuelt nasjonalt felles emneordsystem ironisk nok påføre bibliotekskatalogene nok en inkonsistens.

Spørsmålet om en nasjonal emneord-

liste har vært framme i diskusjonen også tidligere. Da beslutningen om å oversette hele WebDewey til norsk ble tatt, ble det samtidig bestemt at vurderingen av et eventuelt emneordsystem måtte vente.

Nasjonalbiblioteket har lagt ned et omfattende arbeid med Norsk WebDewey, og ett av spørsmålene nå er hvordan registertermene der kan utnyttes bedre enn de gjør i dag. I realiteten utnyttes de ikke i det hele tatt i de fleste biblioteksystem. Vi er i ferd med å avtale med OCLC hvordan data fra Norsk WebDewey skal kunne utnyttes av produsenter av tjenester, for eksempel systemleverandører som ønsker å lage søkegrensesnitt mot en katalog.

Vi som jobber med disse spørsmålene i Nasjonalbiblioteket ønsker samordnede løsninger og godt samarbeid, og vi vil naturligvis fortsette arbeidet for å få det til. Vi fortsetter å spørre NKKI og Den norske katalogkomité om råd, og vi utvider nå begge komiteene med medlemmer fra Bokbasen. Vi vil samarbeide både med Biblioteksentralen og Bokbasen for å få til gode og samordnede løsninger. Overgangen til RDA er et nytt område der samarbeid blir avgjørende, her må vi bli enige om en ensartet og god praksis for katalogisering i Norge.

Et kommende skifte fra NORMARC til MARC 21, og etter hvert trolig til BIFRAME, vil også kreve både ressurser og et tett samarbeid i sektoren i årene framover. Det skal vi få til. ■

– *An Jonny Edvardsen, Nasjonalbiblioteket, Avdelingsdirektør for Tilskott og*

